

De ondraaglijke lichtheid van het studeren

Suzan Beers is redacteur van de Groninger Universiteitskrant. In een recent artikel (19/5/2011) trekt zij van leer tegen vakken die je op je sloffen doorloopt.¹ Om een voldoende te halen, blijken sommige studenten veel minder uren nodig te hebben dan er officieel voor staat. Volgens haar dient de studieleiding in zo'n geval te overwegen de eisen per vak te verhogen, c.q. het aantal toegekende studiepunten per vak te verlagen. Maar haar redenering is veel te kort door de bocht.

Wat zegt de wet?

1. *Bruto versus netto*. In het hoger onderwijs bedraagt de wettelijke studielast van een cursusjaar: zestig studiepunten ad 28 uur bruto. Dat zijn 42 veertig-urige werkweken. Algemeen wordt aanvaard dat een veertig-urige werkweek niet meer dan 35 uur netto time-on-task omvat. Het is dus redelijk om te stellen dat de wettelijke studielast netto slechts 24,5 uur per studiepunt bedraagt.

2. *Normstudent: aspiratieniveau*. De wettelijke studielast is de tijd die je nodig hebt om voldoende cijfers te halen. Of liever: de tijd die je nodig hebt om onvoldoende cijfers te voorkomen. Om het risico op zakken te vermijden, moet je eerder op een 7 dan op een 6-min mikken. Gezien deze risicofactor is het redelijk om te stellen dat de wettelijke studielast betrekking heeft op de tijd die een normstudent nodig heeft om dikke zessen of kleine zevens te halen.

3. *Normstudent: gemotiveerd en plichtsgetrouw*. Studeren is meer dan alleen voldoende tentamencijfers halen. De wettelijke studielast heeft veeleer betrekking op de tijd die je nodig hebt om de opgedragen taken te volvoeren, ook al zijn deze misschien niet 100% noodzakelijk om een voldoende tentamencijfer in de wacht te slepen. De wettelijke studielast heeft betrekking op de tijdsinvestering voor een gemotiveerde, plichtsgetrouwe student en niet op minimumlijders die de kantjes eraf lopen.

4. *Normstudent: mediane studielast*. De wettelijke studielast geldt voor de gemiddelde student. Sommigen zullen meer en sommigen minder dan 28 uur nodig hebben om een studiepunt te halen, afhankelijk van hun beginniveau en hun talenten. Hoeveel uur de gemiddelde (mediane) student nodig heeft om een vak te halen, valt vaak moeilijk te meten: daartoe moet men immers niet alleen de geslaagde maar ook de gezakte studenten in de beschouwing betrekken. Dat sommige studenten (of zelfs de gemiddelde geslaagde student) minder dan 28 uur per studiepunt nodig blijken te hebben om een vak te halen, kan dus geenszins als bewijs gelden dat een vak uit wettelijk oogpunt niet zwaar genoeg is.

5. *Kritische vakken: tempodifferentiatie*. Vakken die, qua individuele studielast van de deelnemers, een grote spreiding kennen, werden eertijds door de regeringscommissaris A.D. de Groot 'kritisch' genoemd. In een kritisch vak worden sommige deelnemers zwaar overbelast en andere zwaar onderbelast, althans als ze het vak allen in hetzelfde tempo moeten doorlopen. Gewoonlijk wordt dat opgevangen door tempodifferentiatie: studenten met een hoge individuele studielast mogen langer over het vak doen en zullen pas bij een herkansing ervoor slagen.

6. *Kritische vakken: niveaudifferentiatie*. Omgekeerd kan men studenten met een lage individuele studielast tegemoet komen door hen in de gelegenheid te stellen het programma in een hoger tempo te doorlopen. Maar men kan ook hun individuele studielast per studiepunt aanpassen. Zij opteren dan voor een verzaamd programma (honourstraject), dat hun meer uitdaging biedt dan de reguliere programmavariant.

Tussenbalans

Suzan Beers acht het een ernstige misstand dat sommige (of vele) studenten minder dan 28 uur hoeven te investeren om een studiepunt te halen. In het licht van de wettelijke voorschriften berust haar kritiek echter op drijfzand. De wetgever heeft bepaald dat de helft van de studenten met minder dan 28 uur (bruto) kan volstaan en dat dus slechts 50% van de studenten ≥ 28 uur nodig zullen hebben om hun studiepunten te halen. Als men wil meten of een programma aan deze wettelijke norm voldoet, dient men te kijken naar *alle* deelnemers die het programma ooit (al dan niet met vertraging) voltooien. Hun gemeten individuele studielasten worden in een rangorde gezet, van hoog naar laag, en de studielast van de *mediane* student moet dan aan de wettelijke norm van 28 uur bruto per studiepunt voldoen.

Tot zover het rekenkundige verhaal. Daarnaast tracht Beers haar lezers te overtuigen door studenten van vlees en bloed op te voeren die beweren dat ze veel minder dan 28 uur per studiepunt nodig hebben gehad om te slagen. Zo laat zij studenten aan het woord die er duidelijk met de pet naar gooien. Ze bestuderen slechts de samenvatting van het boek en weten toch nog te slagen. Maar bij zo'n manier van redeneren had ze ook studenten kunnen opvoeren die dankzij regelrechte tentamenfraude slagen, en (niet te vergeten) studenten die tentamenvrijstellingen hebben verkregen. In het licht van de wettelijke voorschriften zijn dergelijke voorbeelden eigenlijk niet ter zake. Als men binnen het wettelijk kader naar concrete voorbeelden zoekt, moet men de wettelijke normstudent specifiek definiëren:

- een student die gemotiveerd en plichtsgetrouw studeert (zie boven ad 3);
- een student die niet op zes-minnetjes gokt (zie boven ad 2);
- een student met een 'normaal' beginniveau;
- een student die niet bovenmatig getalenteerd is (qua behaalde leerwinst per besteed studie-uur);
- een student met een 'normale' studie-intensiteit (qua belastbaarheid per besteed studie-uur);
- een student met een 'normale' belastbaarheid (qua bestede studie-uren per dag, per week en per jaar).

Een buitenwettelijk criterium

De wettelijke studielast is ingesteld om de maatschappelijke waarde van het diploma te garanderen: studenten moeten een eindniveau van 60 studiepunten per cursusjaar halen en dat mag de mediane student niet minder dan 28 uur per studiepoint kosten. Het is verre van eenvoudig het bewijs te leveren dat een opleiding niet aan deze wettelijke norm voldoet. Suzan Beers had haar kritiek beter op een heel ander, buitenwettelijk criterium kunnen funderen: zij had kunnen poneren dat de universiteit *iedere student* een programma behoort te bieden dat hem (haar) 42 veertig-urige weken per cursusjaar (28 uur bruto per studiepoint) kost. In dat geval gaat het niet om de waarde van het diploma *voor de maatschappij*, maar om de toegevoegde waarde van de opleiding *voor de individuele student*. Als men dat criterium hanteert, zal men bijvoorbeeld het vrijstellingenbeleid herzien: studenten met een hoog beginniveau kunnen wellicht worden vrijgesteld van bepaalde verplichte tentamens, maar die vrijstelling levert in dat geval geen studiepunten op. De betrokken student moet dan een extra keuzevak lopen om het vereiste aantal studiepunten te verwerven. Zo ook mogen studenten met een bovennormaal beginniveau of een bovenmatig talent van de universiteit eisen dat ze vakken (of vakvarianten) kunnen volgen waarin ze voldoende worden uitgedaagd en waarin ze niet onderbelast worden. Bij toepassing van dit criterium krijgen ze tezamen met hun diploma een getuigschrift waarin vermeld staat welke vakken ze succesvol afgesloten, welke cijfers ze daarin gehaald en welke honoursaantekeningen ze verzameld hebben, maar ze mogen niet eisen dat het surplus aan individuele studielast dat ze in vergelijking met hun medestudenten verzet hebben, ook extra studiepunten oplevert.

Studieduur = cursusduur

Het bovengenoemde buitenwettelijk criterium zou goed passen in de ontwikkelingen die momenteel in de universitaire bacheloropleidingen gaande zijn. De universiteiten trachten krachtig tegen te gaan dat studenten studieovertraging oplopen en de nominale cursusduur aanmerkelijk overschrijden.² Sinds de invoering van de bachelor-masterstructuur is de keuzevrijheid vergroot, zodat zwakkere studenten gelegenheid krijgen lichtere vakken in hun pakket op te nemen. Maar anderzijds introduceert men voor de betere studenten verzwaarde honourstrajecten die in plaats van de reguliere programmavariant gekozen kunnen worden. En de Erasmusuniversiteit is van plan het bachelordiploma toe te kennen aan studenten die enkele onvoldoendes op hun cijferlijst hebben staan, mits daar ruim-voldoende cijfers tegenover staan.³ Men neigt dus tot grotere differentiatie van het diplomaniveau, gepaard aan strengere selectie aan de poort van de masteropleiding.

Conclusie

Gezien deze ontwikkelingen in de richting van niveaudifferentiatie, voert Suzan Beers een achterhoedegevecht in haar strijd tegen de (vermeende) 'ondraaglijke lichtheid' van de reguliere bachelorprogramma's. Waar *vele studenten* zich te weinig uitgedaagd voelen in de reguliere programma's, meent zij dat de tentamen- en exameneisen voor *alle studenten* moeten worden verzwaaard. Daarmee gaat zij niet alleen voorbij aan de wettelijke uitgangspunten betreffende de studielast: daarmee onderschat zij tevens de huidige beleidsrealiteiten. Zij had beter kunnen pleiten voor een universitaire cultuur die gebaseerd is op het uitgangspunt dat elke opleiding aan iedere (geschikt bevonden) student de gelegenheid moet geven (en de morele plicht moet opleggen) een programma samen te stellen dat hem/haar 28 uur per studiepoint kost.

Wes Holleman

weblog onderwijs 23-5-2011

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://www.uk.rug.nl/archief/jaargang40/33/04d.php>.

² Vergelijk ook: <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=2681>.

³ <http://www.eur.nl/nieuws/detail/article/27312/> (12/4/2011).